

Πρώτη στους γάμους ἡ Μιρτώ ὡς τὴν αὐτὴ χορεύει,
Ἡ ἄλλη μόνο λείψανα στὸν τάφο συντρ. φεύει.

Σὰν πεταλούδα ἡ Μιρτώ στὰ ῥίδα τριγ. ρίζει.
Ἡ Δάφνη πράσινη ἰτιά στὴν κητὸ τῆς ποτίζει.
Ἡ μιὰ μοσχολοᾷ ζωῇ, μοσχολοῦθ' ἡ ἄλλη,
Μὰ γ' ὡ τῆς Δάφνης ἀγαπῶ τὰ λιπημένα κάλλη.
Γιὰ τοῦτο ὅταν ἡ Μιρτώ χαμογελᾷ μπροστά μου,
Τῇ Δάφνῃ πάλι ἀνήσυχη γ. ρεῖει ἡ ματιὰ μου.

Ἡ Δάφνη ἔχει ἀδελφὴ τὴν Μύρτω τὴν καυμένη,
Σὰν πῶχ' ἡ λύπη τὴν χαρά. Τῇ χαριγὴ νὰ βγαίνει
Τὴν Δάφνην βλέπουν ἄφωνη ἀπὸ κυπαρισσῶνα,
Καὶ τῆς Μιρτῶς τὸ πρόσωπο φαίδρ' ἀπ' τὸν ἀνθῶνα.
Σμίγουν σὰν χάρις καὶ ζωὴ χωρὶς κανένα τρόμο,
Μ' ἀγάπην ἀγκαλιάζονται κι' ἀλλάζουνε τὸν δρόμο...

Γιατὶ ἡ μιὰ νὰ χαίρεται κ' ἡ ἄλλη νὰ λιπῆται;
Γιατὶ ἡ μιὰ μᾶς ἀγαπᾷ κ' ἡ ἄλλη μᾶς ἀρνεῖται;
Γιατὶ; — Ἀ! τοῦτο τὸ γιατὶ κανένας δὲν γνωρίζει.
Ὁ Ἥλιος ὅλα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον δὲν φωτίζει.
Φωτίζει χώρες καὶ βουνὰ, ποτάμια καὶ λαγκάδια,
Μὰ δὲν φωτίζει τῆς καρδίας τ' ἀφώτιστα σκοτάδια.

Ἄλλ' ὅτι δὲν ἔμπερ' ποτὲ ὁ ἥλιος νὰ φωτίσῃ,
Τοῦ πονεμένου μιὰ ματιὰ ἔμπορεῖ νὰ τὸ γνωρίσῃ.
Νεκρὸ ἡ Δάφνη ἀγαπᾷ κ' εἰς μνήμα εὐτυχημένο,
Σὰν νεκρὸ κέρει σβύνεται στὴ μνήμη του ἀναμμένο.
Ἄχ! καμμιὰ μέρα θ' αὔρωμε τὴν Δάφνη τὴν καυμένη
Στὴν πέτρα τῆς ἀγάπης τῆς ἐπάνω ἀπθαμμένη.

ΜΑΡΙΑ...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΟΥ ΑΔΗ ΠΑΣΣΑ,

ὑπὸ Κ. ΡΑΜΦΟΥ.

Ἄν ὑπάρχῃ κλάδος τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἀπιστεύτως παραμεληθεὶς ἢ κάλλιον εἰπεῖν, οὐδέποτε ὑπάρξας, οὗτος εἶναι ἡ μυθιστοριογραφία. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην δύναται τις νὰ ὁμολογήσῃ, χωρὶς οὐδὲν νὰ παραγνωρίσῃ τὰς ἐκδοιούσας ὀλίγων ἀνδρῶν οἵτινες καὶ πρὸς τῆς γλώσσης τὰς δυσπεριθήτους, δυσχερεῖας παλαίσαντες καὶ τοῦ κοινοῦ τὴν παγετώδη ἀδιαφορίαν παριδόντες εἶδον πολλάκις τὴν ἐπιτυχίαν στέφουσιν τὰς εὐγενεῖς τῶν προσπαθείας καὶ κατάρθωσαν νὰ πλάσωσιν ὀλίγα ἔργα, τὰ ὅποια, καὶ τοι μὴ ἀπαρτίζοντα ἰθαγενῇ μυθιστοριογραφίαν, εἶναι ὅπωςδήποτε ἄξια μεγάλης προσοχῆς καὶ μελέτης καὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσι τοῦλάχιστον ὡς οἰωνὸς αἰσῖος περὶ τοῦ μέλλοντος.

Εἰς τὴν θλιβεράν ταύτην κατάστασιν τῆς ἰθαγενοῦς δημοσιογραφίας συνέτεινεν οὐκ ὀλίγον καὶ ἡμᾶς ἡ ἀνυποληψία ἣν κατάρθωσαν νὰ τῇ ἐγκο-

λάψωσιν αἱ συνεχεῖς κατ' αὐτῆς κατακραυγαὶ καὶ σταυροφορίαι. Ἰπῆρξαν ἐν Ἑλλάδι ἄνθρωποι, σεβαστοὶ ἄλλως, οἱ ὅποιοι, συμμερισθέντες τὰς ιδέας ξένων συγγραφέων, ὑπεστήριξαν ὅτι τὰ μυθιστορήματα εἶναι ἡ πανώλης τοῦ 19 αἰῶνος, ὅτι καταστρέφουσι τὰ ἦθη, ὅτι ξηραίνουν τὴν καρδίαν, ὅτι στρεβλοῦσι τὴν διάνοιαν. Ἀν πιστεύσῃ τις τοὺς ἐχθροὺς τῶν μυθιστορημάτων θὰ τῷ ἔλθῃ ὀρεῖς νὰ γράψῃ ἐπὶ παντὸς μυθιστορήματος, καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Αὐγῶν τοῦ Πάτχα τοῦ σεβασμίου πρεσβυτέρου Σμιθ τὴν γνωστὴν φράσιν τοῦ Ρουσσοῦ περὶ τῆς Νέας Ἑλδοῖης: «Ἡ γυνὴ ἥτις θ' ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι χαμένη», ἐνῷ ἀπεναντίας ἂν πεισθῇ εἰς τὰ ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα τῶν γενναίων τῆς μυθιστορίας ὑπερμάχων, οἱ ὅποιοι καὶ νεώτεροι καὶ πολυπληθέστεροι εἶναι συνήθως, δύναται ἀκινδύνως νὰ θέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τοῦ Φωβλάς τὰς φορτικὰς κακοηθείας. Καθ' ἡμᾶς, τὰ μυθιστορήματα δὲν ἤξιον, κατὰ τὸν γνωστὸν Γαλλικὸν στίχον,

ni cet excès d'honneur ni cette indignité.

Δὲν εἶναι οἱ καταστροφεῖς ἀλλὰ δὲν εἶναι οὐδ' οἱ ἀναμορφωταὶ τῆς κοινωνίας, δὲν καθιστῶσι τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους ἀλλὰ δὲν τοὺς καθιστῶσι συγχρόνως οὔτε δαίμονας. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν γνωμῶν, ἐπίσης μεροληπτικῶν καὶ ὑπερβολικῶν, ὑπάρχει τρίτη, φυσικότερα καὶ ἀληθεστέρα, καθ' ἣν τὰ μὲν κακὰ μυθιστορήματα βλάπτουσι, τὰ δὲ καλὰ μυθιστορήματα ὠφελοῦσι. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν οἱ εἰσαγγελεῖς τῆς ἐν Ἑλλάδι μυθιστοριογραφίας καὶ ἀντὶ νὰ κατακρίνωσι τὰ μυθιστορήματα ἐκ τοῦ τίτλου, πρὶν ἀκόμη ἀναγνώσῃ τὴν πρώτην λέξιν, ἥτο φυσικότερον νὰ τὰ κατακρίνωσιν ἢ νὰ τὰ ἐπαινώσιν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς τελευταίας λέξεως, ὅτε δηλαδὴ δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐν γνώσει περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου, μὴ δεσμευόμενος ἀπὸ προλήψεις. Ἄλλως τε ἡ μυθιστοριογραφία, ὅπως πολιτογραφηθῇ καὶ καλλιεργηθῇ ἐν Ἑλλάδι, ἔχει ἐξαιρετικῶς ὑπὲρ αὐτῆς δύο σπουδαῖα πλεονεκτήματα, ἅτινα πρέπει νὰ λάβῃ ἕκαστος ὑπ' ὄψιν δύναται νὰ ἐξακκήσῃ σωτήριον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ πλουτισμοῦ τῆς γλώσσης καὶ δύναται νὰ συντείνῃ μεγάλως εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ, δημώδη τὴν ἄγνωστον εἰς τοὺς πλείστους ἱστορίαν τοῦ βίου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Διότι ἀληθῶς τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι μόνον διὰ τῆς μυθιστοριογραφίας, εἰσδούτης καὶ εἰς τὰς κατωτέρας τῆς κοινωνίας

χώρας καὶ πραγματευομένης ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν τὸν βίον, δύναται νὰ διαμορφωθῇ κατ' ὀλίγον τὸ οἰκεῖον ὕψος, ὅπερ σήμερον εἶναι ὅλως ἀκανόνιστον, καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἡ γλῶσσα τὴν λεπτότητα καὶ τὴν εὐλυγισίαν ἐκείνην, ἥς ἄνευ ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ τελειοποίησις τῆς; Τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ἐπίσης ὅτι, ὅσαι σπουδαῖαι ἱστορίαι καὶ ἂν γραφῶσι, οὐδέποτε θὰ καταστῇ πάγκοινος ἡ προγονικὴ ἱστορία καὶ αἱ διάφοροι τοῦ ἔθνους τύχαι, ἐὰν δὲν μεταπέσωσιν εἰς τῆς μυθιστοριογραφίας τὸ κράτος; καὶ ἐὰν ἡ ἀλήθεια δὲν περιβληθῇ τοῦ μύθου τὸ ἐπαγωγὸν προσωπεῖον; Μάτην ὁ Μακώλεϋ διὰ τοῦ ἀριστουργήματός του ἐπέχυσεν ὅλον τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς κρίσεώς του τὸν πλοῦτον ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἱστορίας· αἱ συγκινητικαὶ τοῦ οἴκου τῶν Στουάρτων περιπέτεια καὶ ἡ διηγετικὴ ἕξις τῆς Σκωτικῆς φυλῆς πρὸς τὴν Βρεττανικὴν οὐδέποτε θὰ καθίσταντο τόσον δημοτικαὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐὰν ἡ μαγικὴ τοῦ Οὐάλτερ Σκώτου γραφὴ δὲν καθίστα ἀγαπητὴν τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ἀνέλυεν, οὕτως εἰπεῖν, μικρὰν δόσιν ἱστορίας εἰς ἀνάλογον δόσιν μύθου. Ἀλλὰ διατὶ ν' ἀνατρέχωμεν μακρὰν ὅταν καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀκόμη δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν τῆς ἰδέας, ἣν ὑποστηρίζομεν. Πᾶσα Κυρία, ἀναγνοῦσα τὰ ἔργα τοῦ Δουμᾶ, δύναται σήμερον νὰ λαλήσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβῶς περὶ τοῦ μεγαλοφυοῦς Καρδινάλιου 'Ρισχελιέως, τῆς κωμικοτραγικῆς ἐπαναστάσεως τῆς Σφενδόνης, τῶν ἀφελῶν ἐρώτων τοῦ Λουδοβίκου 14ου καὶ τῆς Βαλλιέρ, τῆς ποιητικῆς Μαρίας 'Αντουανέτας καὶ τοῦ δυστυχοῦς Λουδοβίκου 16ου. Ἀλλ' ἡ αὕτῃ Κυρία δὲν θὰ δύναται ἴσως οὐδὲ γὰρ νὰ σᾷς εἰπῇ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἰδίως καὶ, ἂν τῇ ὁμιλήσῃτε περὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, θὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁμιλεῖτε περὶ κράτους γεννιάζοντος μὲ τὸ οὐράνιον Βασίλειον τῆς Κίνας. Καὶ ὅμως ποῖον μεταλλεῖον παρέθον ἐτι, ποῖον πλοῦτον ἀνεξερείνητον δὲν παρέχει πρόχειρον εἰς τὸν Ἕλληνα μυθιστοριογράφον ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία, ὁ ζοφερός οὗτος σύνδεσμος τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοῦ νεωτέρου! Τί δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ ἀμόρφου ἐκείνου χάους τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξαχρεώσεως, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποῖου διαλάμπουν ἐξοχοὶ χαρακτῆρες καὶ μεγάλοι ἀρεταί! Οὐδεμία ἴσως ἱστορία παρέχει τόσον ποιητικὰ πρότυπα, ὡς τὸν δικαιοδότην Ἰουστινιανόν, τὴν ἀκόλαστον Θεοδώραν, ἥς τὸν παράδοξον βίον ἀκριβῶς ἱστορήσας ὁ Προκόπιος ὑπολαμβάνεται σήμερον ὡς μυθιστοριογράφος, τὸν Ἀνδρονικόν

τὸν Κομνηνόν, Ἀλκιβιάδην τοῦ Μεσαιῶνος ἀποπνέοντα οἶνον ἄμα καὶ αἷμα, τὸν μεγαλειόβολον Ἀλέξιον παλαιόντα ἐναγωνίως κατὰ τῶν Φράγκων ἀφ' ἐνός καὶ τῶν Σαρακηνῶν ἀφ' ἑτέρου, διπλῆς πλημυρίας ἐπίσης ἀπειλούσης τὸν Ἕλληνοσμὸν καὶ τέλος τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον τοῦ ὁποῖου τὴν κεφαλὴν, πληγωμένην ἤδη ἀπὸ τὸ βαρὺ στέμμα βασιλείας καταβρέουσης, περιέβαλε τέλος ἡρωϊκῶς ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἐξεταζόμενον τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου 'Ράμφου, περὶ οὗ ἀνελάβομεν νὰ λαλήσωμεν σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Χρυσάλλιδος», εἶναι ἄξιον πολλοῦ λόγου καὶ πολλῶν ἐπαίνων. Οἱ φιλιαναγνώσται δὲν πρόκειται σήμερον πρῶτην φοράν νὰ κάμωσι τὴν γνωριμίαν τοῦ Κυρίου 'Ράμφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλο προγενέστερον πόνημα, ὁ *Κατσαρτώνης*, ἐξησφάλισε σπουδαίαν θέσιν μετὰ τῶν ὀλίγων μυθιστοριογράφων μας, ἂν δὲν εἶναι ὀλίγον παράτολμος ὁ τίτλος. Ὁ *Κατσαρτώνης* καὶ *Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ 'Αλῆ Πασσᾶ*, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπατήσῃ ἡ διαφορά τῶν ὀνομάτων, στενὴν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὴν συγγένειαν καὶ εἶναι τὸ δεύτερον ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τοῦ πρώτου. Καὶ τῶν δύο μυθιστορημάτων πρωτεῦον πρόσωπον εἶναι ὁ ἄγχιος τῆς Ἡπείρου σατράπης, ἐν μὲν τῷ *Κατσαρτώνῃ* ἀκμάζων ἐτι πολεμιστὴς καὶ Βεζίρης πανίσχυρος, ἐν δὲ *Ταῖς τελευταῖαις ἡμέραις* γέρον ἀπόμαχος καὶ ὑπὸ πῆκος ἀποστάτης τὸν ὁποῖον πολιορκοῦσιν οἱ πυκνοὶ στρατοὶ ἐπιφύθου κυριάρχου. Περιέργως εἶναι ἡ μαγεία ἣν ἐξήτηκται ὁ ἑξῆς τοῦ Ἀλῆ χαρακτῆρ ἐπὶ τῶν πνευμάτων· δὲν ὑπάρχει ἴσως ποιητικῆς διάσημος οἰουδήποτε τύπου, οὗ τὴν φαντασίαν δὲν προσέβαλεν ὁ σκληρὸς υἱὸς τῆς Χάμκως, μετέωρον μέγα, μεγαλυνόμενον ἐτι πλέον ὑπὸ τῆς ἀποστάσεως. Ἀφ' οὗτο ὁ μέγας τῆς Ἀλβιόνος αὐτοδός, ὁ Βύρων, διέσχισε πρῶτος διὰ τοῦ ἀστείου τοῦ βλέμματος τὸ πυκνὸν κάλυμμα ὑφ' ὃ ἐκρύπτοντο ἕως τότε τὰ ποητικὰ τῆς Ἀνατολῆς κάλλη καὶ ἐσκιαγράφησε δι' ὀλίγων τοῦ Ἀρόλδου στροφῶν τὸ Τεπελένιον καὶ τὸν Ἀλῆν, τὴν τίγριδα καὶ τὴν τρώγλην, πολλοὶ συγγραφεῖς ἀνεζήτησαν εἰς τὴν φιλέλληνα τοῦ Πουκεβίλλου ἱστορίαν ὕλην ἐμπνεύσεως καὶ ἡ ποίησις ἐπραγματεύθη ὑπὸ ὅλας αὐτῆς τὰς μορφὰς ἀλληλοδιαδόχως τὴν περίεργον ἐκείνην ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ὁ Οὐγὼ ἔγραψε περὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐν τῶν ὠραιότερων Ἀνατολικῶν Ἀσμάτων του, ὁ Σὺνς τὸν κατέστησεν ὠχρὸν ἥρωα ξενοτρόπου διηγήματος καὶ ὁ Δουμᾶς, εἰς πε-

ριφήμους τοῦ Μοντεχρήστου σελίδας, διηγήθη συμπαθῶς τοῦ βίου του τὸ τέλος, πλάσας τῆς Χαϊδῆς τὸ ἀνύπαρκτον πρόσωπον. Καὶ ἐν Ἑλλάδι δὲ, ὡς ἦτον ἐπόμενον, πολλοὺς εὗρε θαυμαστάς ὁ Ἀλῆ Πασᾶς καὶ δυσκόλως δύνανται τις ν' ἀπαριθμήσῃ τὰς ἱστορίας καὶ τὰ δράματα καὶ τὰς ὥδας, ὅσας ἐγέννησαν τὰ ποικίλα τῆς ζωῆς του ἐπεισόδια. Μεταξὺ τοῦ πλήθους αὐτοῦ δύο μόνον ἔργα, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν γραφέντα περὶ τῆς αὐτῆς ὕλης, ἡ *Φροσύνη* τοῦ Ἀ. Ῥαγκαβῆ καὶ ἡ *Κυρά Φροσύνη* τοῦ Ἀ. Βαλαωρίτου, καὶ τὰ δύο περὶ τοῦ ἔρωτός του πρὸς τὴν ὠραίαν παρθένον, ἣτις ἐπιπλανᾶται ἀκόμῃ ὡς φάσμα ἐπαγωγὸν ἐπὶ τῆς διαχυοῦς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων. Ὅστις ἀναγνώσῃ τὸ δράμα καὶ τὴν ὁμῶνυμον ἐποποιεῖαν, δὲν δύνανται νὰ υποθέσῃ ὅτι ὁ αὐτὸς Ἀλῆς ἐνέπνευσε καὶ τὰ δύο ἔργα, διότι ἀληθῶς οἱ δύο ποιηταὶ ἐπραγματεύθησαν ὑπὸ ὅλως διάφορον ἔποψιν τὸν αὐτὸν χαρακτήρα. Ὁ Ἀλῆς τοῦ Ῥαγκαβῆ εἶναι σατράπης μεγαλεπίβολος, πλήρης καρδίας· ἀγαπᾷ τὴν Φροσύνην ὡς σπουδαστῆς Γερμανὸς καὶ δὲν εἶναι ὁ ὠμὸς τύραννος, ὃν φανταζόμεθα, εἰμὴ εἰς ὠρισμένας μόνον τοῦ δράματος σκηνάς. Ὁ Ἀλῆς τοῦ Βαλαωρίτου ἐξ ἐναντίας εἶναι πανταχοῦ ἀπάνθρωπος, ἀκόλαστος, βλάσφημος, μᾶλλον δράκος, καὶ βρυκόλακας παρὰ ἄνθρωπος· ἰδοὺ, παραδείγματος χάριν, πῶς παρίσταται εἰς τὴν ἀρχὴν ἀμέσως τοῦ ποιήματος·

Εἰς ἓνα δέρμα λεονταριοῦ ἐρίσκειται ἐκπλωμένος.
Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολὸ, συγνεφιασμένο,
Καὶ τὸ ὄσκιον ἀντίστυλο τὸ χεῖρ του, μὴ πέσῃ
Χαϊδεύει μὲ τὰ δάκτυλα τὰ κάτωσπρά του γένεια,
Ποὺ σέρνονται στοῦ λεονταριοῦ τῆ φοβερῇ τῇ χήτῃ.
Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν
Ἐνα κορμὶ διέφυλο· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
Ποῖο τάχῃ νῦν τὸ ζωντανὸ καὶ ποῖο τὸ σκοτωμένο.

Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ποιητικῶν ὑπερβολῶν κατώρθωσε νὰ παρενθῇ ὁ Κ. Ῥάμφος τὸν ἰδικόν του Ἀλῆν, δοὺς εἰς αὐτὸν τὰς συνήθεις ἀνθρωπίνους διαστάσεις· τὸν κατέστησεν οὕτως ἀληθέστερον, ἀλλὰ συγχρόνως τὸν κατέσχεσε καὶ πεζότερον. Εἶναι ἀπάνθρωπος, ἀλλ' ἡ ἀπάνθρωπιᾶ του δὲν εἶναι μονομανία, συνεχῆς δίψα αἵματος, καὶ μετέχει μᾶλλον τῶν αἰσθημάτων τῆς γαλῆς ἢ τῶν τῆς τίγριδος· εἶναι βλάσφημος, ἀλλ' αἱ βλασφημίαι του εἶναι ὕβρεις χυδαῖαι κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ ἀπειλαὶ ἀγέρωχοι καὶ χλευασμοὶ μεγαλοφυσίς ὡς οἱ τοῦ Μάνφρεδ, πρὸς ὃν τείνει ὁ Ἀλῆς τοῦ Βαλαωρίτη· ἀγαπᾷ τὴν Βασιλικὴν, ἀλλ' ὁ ἔρωσ του οὔτε ἰδανικὸς εἶναι ὡς ὁ ἔρωσ τῆς *Φροσύνης*, οὔτε ἀκάθε-

κτος ὡς ὁ ἔρωσ τῆς *Κυρά Φροσύνης*· εἶναι ἔρωσ ἀπλούστατος καὶ φυσικότατος καὶ διαπληκτίζεται μετὰ τῆς Χριστιανῆς συζύγου του ὡς ὁ πρῶτος τυχὼν Τοῦρκος Ἀγᾶς μετὰ τῆς Κιρκασίας εὐνοουμένης του. Ἰσως τοιοῦτος Ἀλῆς δὲν ἔδρεσθ' εἰς πολλοὺς, ἴσως πολλοὶ θὰ προτιμήσωσι τὰ ὑψηλὰ ὄνειρα τῆς πεζῆς πραγματικότητος καὶ τὸ ὑπεράνθρωπον ὃν τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου. Καὶ ὅμως τοιοῦτος ἦτον ὁ Ἀλῆς. Πιστεύσατε τὸν Κύριον Ῥάμφον, ὅστις τὸν χαρακτήρα τοῦ ἥρώος του δὲν ἐσπούδαδεν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' εἰς Ἰωάννινα, περιπλανώμενος εἰς τὰ ἔρημα μέγαρα τοῦ Ἀλῆ καὶ συνομιλῶν μὲ τοὺς γέροντας Ἀλβανοὺς οἱ ὁποῖοι ἀκόμῃ φρίττουσιν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ φοβεροῦ των Βεζίρη. Ἡ ἀκριβὴς αὕτη γνῶσις τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν τέκνων τῆς εἶναι τὸ κυριότερον θέλητρον τοῦ ἔργου τοῦ Κ. Ῥάμφου· αἱ σκηναὶ τοῦ μυθιστορήματός του εἶναι ἀληθῆς κατα ἐξωγραφημένοι, διότι ὁ ζωγράφος τὰς ἀντέγραψεν ἀπὸ τῆς φύσεως, οἱ διάλογοί του εἶναι φυτικοί, διότι εἶναι ἡ πιστὴ ἀντιγραφή διαλόγων τοὺς ὁποίους πολλάκις θὰ ἤκουσεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ στρατόπεδα, ὅτε ἦτο στρατιώτης, εἰς τὰς αἰθούσας τῶν Ὀθωμανῶν, ὅτε ἦτο πρόξενος· οἱ Ἀλβανοὶ τοῦ Κυρίου Ῥάμφου ζῶσι, λαλοῦσι, κινεῖνται, διότι συνωμίλησε πολλάκις μαζύ των καὶ ἀνεπαύθη πολλάκις ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην των. Αἱ ἐξοχοὶ καὶ πρωτότυποι αὗται ἀρεταὶ ἤθελον εἶσθαι ἀρκεταὶ ὅπως καταστήσωσι πολύτιμον τὸ ἔργον τοῦ Κ. Ῥάμφου, ἐὰν δὲν ἐμαυροῦτο δι' οὐσιωδῶν σφαλμάτων, καὶ πρῶτον πάντων θεωροῦμεν ἡμεῖς τὴν ἐντελῆ σχεδὸν ἔλλειψιν μύθου. Μὴ ζητήσετε ἀνάλυσιν τοῦ μυθιστορήματος, διότι ἀνάλυσιν δὲν ἐπιδέχεται. Τεσσαράκοντα ἴσως εἰσὶ τὰ δρῶντα πρόσωπα καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει συνήθως ἰδίαν ἱστορίαν, ἀναμιγνυομένην ἀπροσδοκῆτως μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων προσώπων. Ὁ δολοφόνος Ἀθανάσιος Βάγιας, ἡ Ὀθωμανὶς Χαπιτοῆ, ὁ Σερασκέρης, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σουλιατῶν, ὁ δόλιος Λομποῦτ Πασᾶς, οἱ φίλοι τοῦ Ἀλῆ Πασάδες, ὁ Ἰουδαῖος Ἀβραάμ, καὶ τόσοι ἄλλοι ἐμφανίζονται περιοδικῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀκολουθοῦντες ἴδιον ἕκαστος δρόμον μακρυνόμενον πολ- λάκις τοῦ κέντρου, ὅπου ἴσταται τὸ πρωτεῦον τοῦ μυθιστορήματος πρόσωπον, ὁ Ἀλῆς.

Τὴν οὐσιωδὴ ταύτην ἔλλειψιν ἄς φροντίσῃ νὰ διορθώσῃ εἰς τὸ μέλλον ὁ Κύριος Ῥάμφος, ἄς διασκευάζῃ κανονικώτερον τὰ ἔργα του, ἄς ἀποβάλλῃ τὸ πλῆθος τῶν περιττῶν ἐπεισοδίων ἅτινα κωλύουσι τὴν πρόοδον τοῦ μύθου, ἄς ἐπιμελῇται ὀλίγον

περισσότερον τὴν λεπτότητα τῆς φράσεως καὶ ἂς ᾔηται βέβαιος ὅτι ἀναγνώσται οὐδέποτε θὰ λείψωσιν εἰς τὰ μυθιστορήματά του.

ΑΑ. Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Πρό τινων μόλις ἐτῶν, ἐλάλουν οἱ Ἀθηναῖοι περὶ μελοδράματος ὅσον περὶ βροχῆς καὶ περὶ ἀνέμου, περὶ Κίνας καὶ περὶ Περσίας.

Σήμερον ὅμως κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1863 ἡ μουσικὴ ἀνυψώθη πολὺ εἰς τὴν κοινὴν ὑπόληψιν· ὅλοι ὁμιλοῦν περὶ μουσικῆς, ὅλοι εἶναι μουσικοὶ ἢ τοῦλάχιστον ἔχουν διάθεσιν νὰ γείνουν, ὅλοι ἐπομνηθεύθησαν μίαν γωνίαν θεωρεῖου εἰς τὸ θέατρον, καὶ ὅλοι συνωθοῦνται εἰς τὰς θύρας τῆς αἰθούσης διὰ νὰ χειροκροτήσωσι τὴν ὠραίαν ἀοιδὸν ἥτις, εἰς τῆς Ἑλβίρας τὸ πρόσωπον, μᾶς θέλγει καὶ μᾶς συγκινεῖ.

Τοῦτο, ἂς σπεύσωμεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν μετὰ θάρρους, εἶναι μεγάλη πρόοδος· ἀρχίσαμεν νὰ ἐξερχώμεθα τῆς πεπατημένης ὁδοῦ καὶ νὰ ἐνδιαφερώμεθα εἰς πράγματα οὐχὶ ἀπολύτου ἀνάγκης, μετ' ἄλλους λόγους, διὰ νὰ λείψωσιν αἱ περιφράσεις, ἀρχίσαμεν νὰ πολιτιζώμεθα.

Ἐπομένως σήμερον κανεῖς δὲν θὰ μᾶς κατήγορήσῃ, ἐὰν, τὰ κοινὰ αἰσθήματα συμμεριζόμενοι, μεταβῶμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ θέατρον καὶ ἀναλάβωμεν τὴν μουσικὴν ἐπιθεώρησιν, παρακολουθοῦντες χρονολογικῶς τὰ παρασταθέντα μελοδράματα, πενθοῦντες τὰς παρελθούσας ἀποτυχίας καὶ ἐλπίζοντες τοὺς μέλλοντας θριάμβους.

Ἰπάρχουσι πλάσματά τινα, γένους οὐδετέρου, οὔτε εἰλικρινῶς ἀγαθὰ, οὔτε ἐντελῶς κακὰ, οὔτε ἀνόητα οὔτε εὐφυῆ. Τὰ ἄμορφα ταῦτα πλάσματα ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον καὶ ἀπέρχονται, χωρὶς οὔτε καλὸν οὔτε κακὸν νὰ κάμωσι, φαίνονται καὶ σβύνουσι, χωρὶς νὰ καταλίπωσιν οὐδὲν τῆς διαθεσῆς των ἔχουσ.

Τὰ αὐτὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ ἔργων τινῶν τῆς διανοίας· ὅσῃν καλὴν θέλησιν καὶ ἂν ἔχῃ τις, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνακλύψῃ ἐν αὐτοῖς μίαν ἰδέαν θεμελιώδη, ἓνα σκοπὸν ὠρισμένον, ἓνα χαρακτῆρα οἰονδήποτε. Τοιοῦτος εἶναι ἀναμφισβητήτως

ὁ Aroldo τοῦ μουσικοδιδασκάλου Verdi, ὁ πρῶτος τοῦ θεατρῶνου μας (impresario) ἀκροβολισμός. Μὴ περιμένετε νὰ κατηγορήσωμεν αὐτὸν διότι ὑπὲρ πάντα ἄλλον μελουργὸν ἐξελέξατο τὸν Verdi ὡς σηματοφόρον του· δὲν θὰ τὸ κάμωμεν· αἱ κρίσεις μας σήμερον θ' ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὸ ἔργον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν διάσημον καλλιτέχνην.

Ὁ Aroldo εἶναι μία ἐκ τῶν ἀπείρων συνθέσεων, ὅσας ἐν βίᾳ παράγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Rigoletto ἀνταποκρινόμενος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν θεατρῶνων, οἵτινες ἀπαιτοῦσι καθ' ἐκάστην κατὶ τι νέον. Εἶναι ἐπομένως ἔργον στερούμενον ἐντελῶς καὶ ἐνόητος καὶ χαρακτῆρος· καὶ τοιοῦτον ὤφειλε νὰ ᾔηται, ἀφοῦ δὲν προῆλθεν ἐκ παρατεταμένης καὶ γνησίας τοῦ καλλιτέχνου ἐμπνεύσεως. Ὁ Aroldo, πρὶν λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐκαλεῖτο Stiffelius· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τύχη εἰς πάντα τῆς Ἰταλίας τὰ θέατρα δὲν εἶχε φανῇ εὐμενῆς πρὸς τὸ πτωχὸν ἐκεῖνο μελοδράμα ὑπὸ τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ὀνομασίαν, ὁ μουσικοδιδάσκαλος, πατὴρ φιλόστοργος πάντοτε, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ δι' αὐτὸ ὅ,τι ἄλλοτε εἰς τὰς εὐδαίμονας τῶν φασμάτων ἐποχὰς ἡ μυθολογουμένη Μοῖρα ἔκαμε διὰ τὴν Παρισιανήν.

Τὶ δ' ἔκαμεν ἡ Μοῖρα τὸ γνωρίζετε· εἶχεν ἐν μικρὸν χρυσὸν κιβώτιον περιέχον πᾶσαν χάριν, πᾶν θέλητρον, πᾶσαν καλλονήν· τὸ ἤνοιξε καὶ ἐμοίρασσε κατὶ τι εἰς ἐκάστην γυναῖκα. Ἐδωκεν εἰς τὴν Ἰταλίδα πλοκάμους ὑακινθίνους, ὀφθαλμοὺς ἀμυγδαλωτοὺς, λάμποντας καὶ μέλανας σχεδὸν ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες εἰς πᾶσαν τοῦ Ἑρᾶνῃ παράστασιν κάμνουσι τὸν γέροντα Σίλβαν νὰ χάνῃ τὴν κεφαλὴν καὶ . . . τὴν φωνήν, καὶ ὡς ἐπίμετρον καρδίαν ἐκ λίθας· εἰς τὴν Ἰσπανίδα ὅλα τοῦ ἔρωτος τὰ δῶρα, πῶδα μικρὸν ὡς τῆς στακτοπέπλης καὶ ἐγχειρίδιον ὀξὺ, ἀδαμαντοκόλλητον κρυπτόμενον πάντοτε παρὰ τὴν λυγίζουσαν ὀσφύν· εἰς τὴν Ἀγγλίδα χρῶμα κρίνου καὶ ῥόδου καὶ κόμην ξανθὴν ἀναμιμνήσκουσαν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τόσον σπανίως εἰς τὸν τόπον τῆς· οὕτως ἐφέρθη πρὸς πάσας ἡ Μοῖρα, ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς Παρισιανῆς, εὗρεθῃ κενὸν τὸ κιβώτιον· τί νὰ γείνῃ τώρα; Τὸ πρᾶγμα ἦτο δύσκολον· ἀλλ' αἱ Μοῖραι εἶναι σχεδὸν γυναῖκες, καὶ αἱ γυναῖκες εὐκόλως διαφεύγουσι τὰς δυσκολίας. Διὰ νὰ οἰκονομήσῃ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα παρεκάλεσεν ἡ Μοῖρα τὰς τόσον πλουσίως προικισθείσας νὰ δώσωσιν ἐν μικρὸν τῶν δῶρων τῶν μέρος καὶ εἰς τὴν πτωχὴν λησμονημένην· καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ Παρισιανὴ, ἀρπάξασα κατὶ ἀπ' ἐδῶ, κατὶ ἀπ' ἐκεῖ, κατέστη ἡ πλέον θελκτικὴ καὶ